

ความคิดทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับจิต-กาย

ความนำ

ก่อนจะกล่าวถึงปัญหาจิต-กายโดยตรง เราควรมา เข้าใจความหมายของจิต กายทั่ว ๆ ไปเสียก่อน คำว่า "จิต" ในวิถยานิพนธ์นี้ (ยกเว้นคำว่าจิตในทรรคนะของ ราชล) หมายความว่าถึงสิ่งที่เข้าใจและเรียกกันว่ามนัส วิญญาณ ความสำนึก จิตใจ และตัวตนหรืออัตตา ที่มีความหมายเป็นนามธรรม เพราะอัตตาในความคิดของนัก ปรัชญาบางคน เช่นฮูม อธิบายว่าเป็นเพียงกลุ่มของการรับรู้สีก (bundle of sensation) ถ้าอธิบายอัตตาอย่างนี้เป็นอัตตาในความหมายที่เป็นกาย (เกี่ยวกับร่างกาย) หรือจิตใน วิถยานิพนธ์นี้เป็นเรื่องของชีวิตภายใน "ชีวิตภายในนี้แหละเราจะเรียกว่า เป็นชีวิตของ จิตและเราอาจใช้คำต่าง ๆ ทอไปนี้เพื่อหมายถึงชีวิตภายในดังกล่าว คือมนัส วิญญาณ ความสำนึก จิต อัตตา"^๑ แต่ความจริงแล้วคำต่าง ๆ เหล่านี้มีความหมายไม่เหมือน กันทีเดียว

มนัส หมายถึงกิจกรรมค่านับัญญา ส่วนคำว่า วิญญาณ หมายถึงอารมณ์ สะเทือนใจหรือต่องการชีวิต และถ้าเราต่องการหมายถึงมนัสที่แยกจากร่างกาย เราก็คือคำว่า จิต ส่วนคำว่าจิตใจ (Spiritual) ซึ่งเป็นคุณศัพท์ หมายถึง คุณคาทางศีลธรรมหรือศาสนา^๒

---

^๑ จี ที คิมิว, เพททริก, ปรัชญาเบื้องต้น ฉบับแปลเป็นภาษาไทย โดย กวีติ มัญญะเจือ กรุงเทมมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๘, หน้า ๑๕๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน

แต่ความเข้าใจของผู้เขียน จิตคงหมายถึงวิญญาณที่อยู่ในร่างกายมนุษย์ขณะที่มีชีวิต และ
 วิญญาณหมายถึงสิ่งที่เป็นแบบเดียวกับจิต (สามารถกระทำการต่าง ๆ อย่างที่จิตทำได้
 เมื่ออยู่ในร่างกายมนุษย์ขณะที่มีชีวิต) ขณะที่ไม่มีร่างกายมนุษย์ให้อาศัยอยู่ จิตเดิมเป็น
 เรื่องที่คนคว่ำกันในวิชาจิตวิทยา แต่กลับแปลก คำว่าจิตวิทยา ซึ่งเป็นภาษาไทยที่แปลมา
 จากคำว่า Psychology นั้น คำเดิม Psyche เป็นภาษากรีกคำว่า Psyche ซึ่ง
 หมายถึงวิญญาณ แต่ทำไมไม่ใช้คำว่า วิญญาณวิทยา แต่เท่าที่สังเกตคำว่า จิตหรือวิญญาณ
 นั้นคง เป็นคำที่ไขแทนสิ่งเดียวกันแต่เป็นคำในคนละภาษา^๑ คือคำว่าจิตเป็นคำในภาษา
 ของวิชาวิทยาศาสตร์ ส่วนคำว่าวิญญาณ เป็นคำในภาษาของวิชาศาสนา วรรณคดีหรือ
 โปษณคดี

เมื่อเราศึกษาจิตในแง่วิชา จิตวิทยา ซึ่งเป็นวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ เรา
 รู้จักจิตในแง่สิ่งที่เป็นกระบวนการของจิต (mental event) ได้แก่การเร้าและการ
 ตอบสนอง สัญชาตญาณและแรงผลักดัน มีสับสนและความทรงจำ ความรู้สึก และ
 อารมณ์ สภาพสำนึกและสภาพไร้สำนึก แต่เราก็ไม่รู้อะไรเกี่ยวกับจิตจริง ๆ ว่าจิต
 คืออะไร ยิ่งในจิตวิทยาสมัยใหม่ คือพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) อธิบายว่า
 จิตวิทยาไม่กล่าวถึงจิต แต่เป็นวิชาที่กล่าวถึง พฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งตามความ
 เข้าใจของผู้เขียน พฤติกรรมนี้เป็นเรื่องของกายมากกว่าจิต และสำหรับคำว่าความ
 สำนึก ซึ่งจิตวิทยาของฟรอยด์กล่าวถึงมากนั้น จิตวิทยาสมัยใหม่ไม่สนใจเสียด้วยซ้ำว่า
 มีกึ่ง เช่น ศาสตราจารย์ วิลเลียม เจมส์ นักปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) และ
 นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้เขียนหนังสือชื่อ Does Consciousness Exist?
 (ความสำนึกมีจริงหรือ) ในวิชาศาสนา วรรณคดี หรือในโปษณคดี ก็พยายามกล่าวถึง

^๑ คำในคนละภาษา ตามความหมายของผู้เขียน หมายความว่า คำบางคำ
 ถ้าใช้ในวิชาต่างกัน ความหมายจะไม่เหมือนกัน หรือคำ ๒ คำที่ใช้ในคนละวิชา แต่มี
 ความหมายเหมือนกันได้ เช่นคำว่า พระจันทร์ ใช้ในวรรณคดีเปรียบเทียบกับเป็นหน้า
 ผู้หญิง แต่ในวิทยาศาสตร์ หมายถึงบริวารโลก เป็นต้น

วิญญาณ แรกกล่าวไว้ในเชิงเปรียบเทียบ และการเปรียบเทียบก็ไม่ทำให้รู้อะไรมากขึ้นเลย

กาย หมายถึง ร่างกายของมนุษย์ในแง่ส่วนประกอบกันขึ้นเป็นร่างกาย (form) กินความถึง เซล ซึ่งเป็นหน่วยย่อยที่สุดของร่างกายมนุษย์ และกิจกรรมของร่างกายหรือหน้าที่ของอวัยวะต่าง ๆ ที่กระทำการ (function) คือสิ่งภายนอกและสิ่งภายใน กระทำการต่อสิ่งภายนอก เช่น เอามือหยิบโต๊ะ เป็นต้น หรือที่พวกพฤติกรรมนิยมเรียกว่าเป็น พฤติกรรมแบบ Molar behavior กระทำการต่อสิ่งภายใน เช่น น้ำย่อยในกระเพาะไหลออกมาย่อยอาหาร เป็นต้น พวกพฤติกรรมนิยมเรียกว่าเป็น Molecular behavior วิชาการที่ศึกษาเรื่องร่างกายของมนุษย์ ได้แก่ วิชากายวิภาคศาสตร์ (Anatomy) ศึกษาในร่างกายในแง่ส่วนประกอบ (form) วิชาสรีรวิทยา (Physiology) ศึกษาในแง่หน้าที่ของอวัยวะต่าง ๆ (function) วิชาเคมีศึกษาร่างกายของมนุษย์ในแง่ส่วนประกอบทางเคมี วิชาชีวฟิสิกส์ ศึกษาโดยใช้หลักฟิสิกส์ของวัตถุมารประยุกต์ใช้อธิบายกับร่างกายมนุษย์ยังมีวิชาอื่นอีกที่ศึกษาเรื่องร่างกายมนุษย์ แต่ที่สำคัญมีก็กล่าวแล้ว ผลสรุปของวิชาการที่ศึกษาร่างกายมนุษย์ ทำให้เรารู้รายละเอียดมากขึ้นว่ามีอะไรบ้างที่เป็นสิ่งที่ประกอบเป็นร่างกายมนุษย์ คนที่เป็นนักวิทยาศาสตร์จิต ๆ มองร่างกายมนุษย์เป็นแค่วัตถุทางกายภาพชนิดหนึ่ง (physical object) ร่างกายมนุษย์ก็เป็นเพียงสิ่งบางสิ่งทางกายภาพเหมือนกับเก้าอี้และต้นไม้ กินที่ มีมวลสารและอื่น ๆ เหมือนสิ่งทางกายภาพอื่น ๆ แต่ถ้าวัดใจอย่างนั้น ร่างกายเราจะแตกต่างจากวัตถุอื่น ๆ และร่างกายอื่น ๆ อย่างไร เรายังเห็นว่า จะเป็นความแตกต่างคือร่างกาย

หมายถึงพวกที่เชื่อว่าฟิสิกส์อธิบายทุก ๆ สิ่งได้หมด หรือพวกที่เชื่อว่าสิ่งที่นำเชื่อถือว่าจริงต้องสามารถตรวจสอบได้โดยฟิสิกส์

ของเราเท่านั้นที่เราสามารถสัมผัสการรับรู้ทุกอย่าง

ร่างกายอื่นเรามีแต่ความรู้ว่า เขารู้สึกอย่างไร โดยคุณพฤติกรรมแล้ว
เปรียบเทียบกับตัวเรา เราไม่สามารถบังคับร่างกายอื่นได้ แต่มีบางคนเชื่อว่าเป็นไป
ได้ที่จะบังคับร่างกายอื่น ร่างกายของเราบางครั้งเราก็บังคับไม่ได้ แต่นั่นไม่ใช่ความ
ปกติเช่นโรคอัมพาต หกสติ เป็นต้น เวลาปกติเราจะบังคับได้ การที่เรารู้ว่าเรา
แตกต่างจากคนอื่นนั้น บางคนจึงบอกว่าในค่านส่วนประกอบแล้วไม่แตกต่าง ฉะนั้น
จะต้องมีสิ่งหนึ่งที่อยู่ในร่างกายเราที่ทำให้แตกต่างได้แก่อกตาคา

ร่างกายของเราอยู่กับเราเท่านั้น อยู่กับเราทุกขณะที่เรามีความรู้สึกได้ และ
เราไม่เคยเห็นมันเดินจากเราไปเลย

ร่างกายของเราเท่านั้นที่เราสามารถมีความรู้สึกได้ว่าเรากำลังเคลื่อนไหวอย่างไร
รวมทั้งความรู้สึกอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับเซลล์ ส่วนร่างกายอื่น เราเพียงแต่เห็นและสัมผัสได้
แต่ไม่รู้สึกว่าการเคลื่อนไหวของข้อเราเป็นอย่างไร สิ่งที่สำคัญที่สุด ร่างกายเรา
เท่านั้นที่เราสามารถบังคับได้... นักวิทยาศาสตร์ยุคปัจจุบันบางส่วนกล่าวเลย
ว่า ร่างกายมนุษย์ต่างจากวัตถุอื่น ๆ ในโลก ในแง่ความซับซ้อนเท่านั้น กฎทางฟิสิกส์
และเคมีที่ใช้อธิบาย วัตถุต่าง ๆ ก็สามารถใช้อธิบายมนุษย์ได้ แม้แต่ในเรื่องจิต
วิญญาณ ซึ่งหลายคนเชื่อว่า เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ต่างจากร่างกาย แต่พวกเขาพยายามศึกษา
โดยใช้ฟิสิกส์เข้าไปอธิบาย เช่น เกิดมีวิชาใหม่ขึ้นเมื่อ ปี.ศ. ๑๙๖๐ ที่ Michigan
University ในสหรัฐอเมริกา วิชานั้นคือ Psychophysic หรือฟิสิกส์ทางจิต เป็นต้น

"ปัญหาจิต-กายคืออะไร"

ปัญหาจิต-กายแยกกล่าวเป็นปัญหาย่อย ๆ ให้เห็นชัดได้ ๔ ประเด็นคือ

- ๑. ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างจิตกับกาย (ถ้าจิต กายเป็นสิ่งที่แตกต่างกัน)

- ๒. ปัญหาว่าจิตกับกาย อะไร เป็นสิ่งที่แท้จริง (ถ้าจิตหรือกายเป็นสิ่งที่แท้จริง เพียงสิ่งเดียวในสิ่ง ๒ สิ่งนี้) ชั้นสุดท้าย (Ultimate reality)
- ๓. ปัญหาอะไรคือจิต
- ๔. ปัญหาอะไรคือกาย

จากปัญหาข้อแรก โดยทั่วไปเกือบทุกคนมีความเชื่อว่า มนุษย์ประกอบด้วยจิตและกาย และต่างจากสัตว์ และพืชตรงที่มีจิต ซึ่งสัตว์และพืชไม่มี หรือบางคนก็เชื่อว่ามีแต่เป็นจิตที่ไม่สูงส่ง^๑ เทาจิตมนุษย์อาจจะ เป็น เพราะอิทธิพลจากศาสนาและลัทธิความเชื่อซึ่งแตกต่างกันไปมากมาย ทำให้มนุษย์ฝังใจในความคิดเช่นนั้น ศาสนาและความเชื่อเหล่านั้นมักสอนว่ามนุษย์มีวิญญาณซึ่งแตกต่างจากร่างกาย เป็นตัวคิด สั่งการให้ร่างกายกระทำ^๒ เวลาตายแล้ว วิญญาณยังอยู่เป็นอมต ไม่ตายตามร่างกายและจะไปเกิดในชาติใหม่ ความความติดผู้เข็มน เชื่อว่า เหตุหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ส่วนมากคิดว่ามีชีวิตหลังจากตายแล้ว เพราะกลัวความตาย และพยายามขบคิดว่าตายแล้วจะเป็นอย่างไร จะสนุก จะทุกข์ หรือมีอะไรต่าง ๆ เหมือนตอนมีชีวิตอยู่หรือไม่ กังเช่นกวีคนหนึ่งรำพึงรำพัน เรื่องนี้ไว้ว่า

ข้าพเจ้าเกิดมากับเขาก้วยคนหนึ่งในพิภพ โศกไม่รู้ว่เกิดมาทำไม มาจากไหนก็ไม่รู้ เหมือนน้ำไหลไปจะอยากหรือไม่อยากก็ต้องไหล สักวันหนึ่งข้าพเจ้าก็จะตองจากพิภพนี้ไป เหมือนลมพัดผ่านทะเลทราย ข้าพเจ้าไม่รูว่ตายแล้วจะไปไหน เหมือนลมจะอยากหรือไม่อยากก็ต้องพัดแล^๓

^๑ สูงส่ง หมายถึง นาค, เข้าใจโลกใต้มากกว่า

^๒ ที่คนโบราณหรือแม้แต่ปัจจุบันนี้เชื่อ เช่นนั้นอาจจะ เป็นวิธีหนึ่งที่เขาพยายามอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เขาไม่รู้โดยใช้ภาษาที่ดูลึกลับ แต่พอสมัยวิทยาศาสตร์ก้าวหน้าขึ้น เราก็อธิบายโดยใช้ภาษาแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งดูลึกลับน้อยกว่าคำว่า วิญญาณก็เป็นคำลึกลับที่ใช้แทนสมองนั่นเอง

^๓ จี ที คิว เพรททริค, ปรัชญาเบื้องต้น, แปลโดย กิรติ มัญญะเจือ หน้า ๑๒.

เมื่อคิดมากเกี่ยวกับชีวิตหลังตาย และพยายามอธิบายโดยการสังเกตที่มีอคติ (อคติว่ายังไม่อยากตาย เลยคิดว่าชีวิตหลังตาย บางสิ่งยังไม่ตาย) เห็นสิ่งซึ่งสมัยนี้อาจจะอธิบายโดยวิทยาศาสตร์ เห็นว่าไม่ลึกลับ แปลกประหลาดอะไร แต่เขาจะอธิบายโดยใช้คำที่ต่างจากอธิบาย **วัตถุอื่น ๆ** ให้เห็นว่ามีบางสิ่งที่ยังไม่ตายจริง หลายคนหลายสมัยก็สร้าง เรื่อง วิญญาณใต้พิภพมากขึ้น แล้วถ่ายทอดความคิดต่าง ๆ เหล่านั้นมาสู่ลูกหลาน จนฝังใจ คิดว่ามีวิญญาณจริง ๆ เป็นอีกสิ่งต่างจากร่างกาย ซึ่งพวกที่เชื่อว่ามีวิญญาณนั้นมักจะเล่าประสบการณ์เรื่อง วิญญาณคล้าย ๆ กัน เช่นความฝัน มักจะฝันถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการตายไปทัศนคติขั้นต้นที่รักและอื่น ๆ วิธีคิดเกี่ยวกับวิญญาณคนตายแล้วมักเป็นวิธีที่ไม่แตกต่างกัน เป็นต้น ข้าพเจ้าคิดว่า การที่ประสบการณ์เรื่อง วิญญาณคล้าย ๆ กัน ในแง่หนึ่งทำให้ดูเหมือนว่า เรื่องนั้นเป็นจริง เพราะทุกคนพบคล้าย ๆ กัน แต่ในแง่หนึ่ง อาจเป็นการพูดเรื่องให้คล้าย ๆ กันก็ได้ ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องที่เราเชื่ออย่างเดียวกันได้ยาก ทั้งในแง่ เหตุผลและการทดสอบ

จากปัญหาข้อที่ ๒ ลอง เปรียบเทียบความเชื่อ เกี่ยวกับวิญญาณระหว่างสมัยก่อน วิทยาศาสตร์รุ่งเรืองกับยุคนี้ จะเห็นว่าสมัยก่อนมักจะเชื่อว่ามีจิต วิญญาณจริง ๆ นอกจากร่างกายและสำคัญกว่าร่างกาย แต่สมัยนี้กลับจะมีความเชื่อว่า ร่างกายสำคัญกว่า สิ่งที่เรียกว่าจิต วิญญาณ ก็คือสมอง เท่านั้นเอง ไม่มีอะไรมากไปกว่าเซลล์สมองที่สมัยก่อน และสมัยนี้มองอะไรดูต่างกัน คงเพราะมีโลกทรรศน์ (World view) ต่างกันเหมือนกันที่ โอลูกส์ ก็องก์ August comte ๑๗๘๘ - ๑๘๕๗) นักปรัชญาปฏิฐานนิยม (Positivism ชาวฝรั่งเศส ได้บอกไว้ว่า คนในสมัยโบราณอธิบายโลกแบบเทววิทยา

ที่ใส่คำว่า "มักจะ" หมายความว่า สมัยก่อนที่เชื่อว่าร่างกายเป็นจริงกว่าก็มี เช่นพวกนักวัตถุนิยมทั้งหลาย เป็นต้น แต่โดยมากมักจะเชื่อว่าจิต เป็นจริงกว่า

สมัยนี้อธิบายโลกแบบวิทยาศาสตร์ซึ่งต่างกัน การอธิบายโลกแบบเทววิทยาจะอธิบายโดยใช้คำพูดให้ดูลึกซึ้ง ไม่ใช่สิ่งที่ทุกคนจะเข้าใจได้โดยประสบการณ์จากประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ได้เลย แต่การอธิบายแบบวิทยาศาสตร์ทุกคนจะเข้าใจได้โดยง่ายกว่า เพราะเป็นสิ่งที่มีรูปโดยไ้ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ นักปรัชญาบางคนเห็นว่า ปัญหานี้เป็นปัญหาเพิ่ม คือเป็นปัญหาของภาษาเท่านั้น เพราะจิตก็คือสมอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกาย ปัญหาจิตกายจึงไม่มี มีแต่ปัญหาสมอง-กาย ซึ่งกลายเป็นเรื่องการทำงานของระบบประสาท ประสาทสั่งงานกลามเนื้ออย่างไร ซึ่งถ้เนื้อหาเป็นอย่างนั้นจะกลายเป็นเรื่องที่คุณคว่าในวิชาประสาทวิทยาไป ไม่ใช่ปรัชญา สำหรับเรื่องจิตหรือกายคืออะไรนั้นได้กล่าวมาบ้างแล้วในความนำต่อไปจะขอเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างจิตกับกาย

ความแตกต่างระหว่างจิตกับกายทั่ว ๆ ไป

๑. สิ่งที่เราสังเกตได้ เราเรียกว่า เหตุการณ์ (Event) เราจะกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างจิตกับกาย เราก็ต้องเปรียบเทียบสิ่งที่เราสังเกตได้คือ เหตุการณ์ทางจิต (mental event) กับเหตุการณ์ทางกายภาพ (Physical event)

คำว่า เหตุการณ์ ในความหมายของวิชาฟิสิกส์ยุคใหม่ (Modern Physic) หมายถึงสิ่งหนึ่ง เกิดขึ้นในกาลและอวกาศหนึ่งสิ่งหนึ่งคือ วัตถุ กายภาพอันหนึ่ง กาลคือ ช่วงเวลาที่สิ่งหนึ่งนั้นปรากฏอยู่อวกาศ คือพื้นที่ที่สิ่งนั้นอาศัยอยู่ กินที่อยู่ (Occupy) เราอธิบายเป็นมิติ มี ๑ มิติ (อธิบายด้วยหลักกราฟ ใช้แกน x) ๒ มิติ (ใช้แกน x, y) และ ๓ มิติ (ใช้แกน x, y, z)

เมื่อนำเอาคำว่า เหตุการณ์มาใช้กับ จิต จึงเห็นชัดว่าแตกต่างจากกายดังนี้ เหตุการณ์ทางกายภาพ มีกาล และอวกาศที่แน่นอน เราสามารถหาที่อยู่ของมันได้แน่นอน แต่เหตุการณ์ทางจิตหาที่อยู่ไม่ได้

เราสามารถหาที่อยู่ของสิ่งทางกายภาพ เหตุการณ์และขบวนการได้ใน
พื้นที่ ๆ หนึ่ง มันปรากฏอยู่ในที่ใดที่หนึ่ง ความรู้สึกและขบวนการของระบบ
ประสาทที่เกิดพร้อมกับความรู้สึก เกิดขึ้นในสรีระ แต่ความรู้สึกอยู่ตรงไหน
สมมุติว่าเราไคยีนเลี้ยงกระดิ่งกึ่งขึ้น ความรู้สึกไคยีน อยู่ที่ไหน...^๑

และนอกจากนั้น เหตุการณ์ทางจิตยังไม่กินที่อยู่อีกด้วย เราไม่สามารถบอกได้ว่า มันกิน
ที่อยู่การวางหน่วย

สมมุติว่า เราสร้างจินตนาการ เกี่ยวกับตึกเอ็มไพสเทท... ภาพที่จินตนาการ
สูงเท่าไร สูงเท่าไร เมื่อเปรียบเทียบกับความสูงของตึกเอ็มไพสเทท... ภาพที่
จินตนาการใหญ่โตอยู่ในสรีระเรา (เพราะไม่มีใคร เปิดดูในสรีระ เราแล้วจะเห็น
โค) และก็ไม่โคอยู่นอกสรีระฯ เช่นจะบอกว่ายูบนโคก็ไมโค มันไมโคอยู่ใน
พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเลย และไม่กินที่ด้วย^๒

* ๒. สิ่งที่เกี่ยวข้องกับกาย เป็นสิ่งที่เปิดเผยต่อสาธารณชนว่า ทุก ๆ คนเห็นเข้าใจ
ได้ แต่สิ่งที่เกี่ยวกับจิต เป็นเรื่องเฉพาะบุคคล คนอื่นสามารถเห็นร่างกายเราได้ เรา
สามารถเห็นร่างกายคนอื่นได้แต่จิตใจเราเรา เท่านั้นที่รู้ว่า เป็นอย่างไร จิตคนอื่นเราไม่รู้
นอกจากสิ่ง เกิดจากพฤติกรรม แต่นั่นก็เป็นเพียงการอนุมานไปถึงจิตใจของบุคคลนั้น เรา
ไม่สามารถมีความรู้สึกได้เหมือนเขาจริง ๆ อย่างเช่น เรื่องความเจ็บป่วย มีรสขาดแค่นั้น
คือเรามีแต่ความรู้ของความเจ็บปวด แต่ไม่มีประสบการณ์ของความเจ็บปวดนั่นเอง "เพราะ
การรู้ว่าคนอื่นมีความเจ็บปวดนั้นต่างกับการมีความรู้สึกเจ็บปวดของคนอื่น"^๓

John Hospers, An Introduction to Philosophical Analysis

2d ed. (Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1967), p. 379

๒

Ibid., pp. 380 - 381

๓

Ibid., p. 384

๓. นักวิทยาศาสตร์แบ่งสิ่งที่ เป็นกายภาพออก ๒ อย่างคือ สสารและพลังงาน นักชีววิทยาหลายคนมีความเชื่อว่า เรื่องที่เกี่ยวกับจิตใจ ความสำนึกเป็นพลังงานอย่างหนึ่ง แตกต่างจากพลังงานทางกายภาพอื่น ๆ เขาเรียกมันว่า *Elan vital* (พลังแห่งชีวิต) โดยสามัญสำนึกเราก็มองว่าเรื่องเกี่ยวกับจิตใจแตกต่างจากพลังงานอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่ทั้งสองก็ไม่มีตัวตนคล้าย ๆ กัน แต่เรารู้ว่ามีสิ่งที่ต่างกัน จิตใจเป็นสิ่งที่มีความสำนึกได้ (*consciousness*) ส่วนพลังงานไม่มีความสำนึก จิตใจเป็นสิ่งที่มีความตั้งใจที่จะกระทำการ (*intentionality*) จุดมุ่งหมาย (*purposiveness*) แต่พลังงานไม่มี แต่ปัญหาเรื่องความสำนึกและเจตนากระทำการ ก็มีคนโต้แย้งไว้มาก เช่น ขณะนอนหลับเราไม่มีความสำนึก เพราะฉะนั้นเมื่อตื่นนอนเราก็มียุติใหม่ เมื่อหลับก็หมดความสำนึก คือจิตนั้นก็เปลี่ยนไป พอตื่นก็มีความสำนึกใหม่ ซึ่งเป็นจิตใหม่ เป็นคน และปัญหาเรื่องเจตนากระทำการมีคนโต้แย้ง โดยยกตัวอย่าง เครื่องคำนวณสมอองกอด (*Computer calculator*) เราใส่ข้อมูลตัวเลขชุดหนึ่ง เข้าไปในเครื่อง เครื่องป้อนค่าคอมออกมา เรารู้ได้อย่างไรว่าเครื่องคำนวณไม่มีเจตนากระทำการ เพราะการที่ความคว่ำเจตนา เราตีความจากผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ เราไม่ได้เห็น "เจตนา" จริง ๆ หรือเราจะใช้คำ เจตนากระทำการเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับจิตมนุษย์ ถ้าเป็นเครื่องจักร เราใช้คำอื่น ๆ เช่นกลไกการทำงาน เป็นต้น แต่ความหมายทั้งสองคำก็คล้าย ๆ กันอยู่ดี

๔. อีกสิ่งหนึ่งที่น่าสังเกตเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างจิต กายคือ เรื่องภาษา เราจะเห็นว่าประโยคที่ใช้อยู่ทุกวัน แยกใหญ่ ๆ อธิบาย ๒ เรื่อง คือประโยคที่อธิบายเรื่องเกี่ยวกับวัตถุ (*physical statement*) ประโยคที่อธิบายเกี่ยวกับเรื่องจิตใจ (*Mental statement*) ประโยคพวกแรก เช่น มีโต๊ะตัวหนึ่งอยู่ในห้องนี้ เป็นต้น ประโยคพวกหลัง เช่น ในใจคุณคงมีแต่เรื่องของเขาเต็มไปหมดละซี เป็นต้น ประโยคแรกเป็นประโยคที่อธิบายเกี่ยวกับร่างกายของมนุษย์ เหตุการณ์ที่เกิดภายในและต่อร่างกาย วัตถุต่าง ๆ เหตุการณ์ต่าง ๆ ในแง่วัตถุ ประโยคหลังอธิบายความคิด ความรู้สึก ความหวัง ความกลัว ความจำ และเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับจิตใจและงานของสมองของมนุษย์ และสัตว์ เรารู้สึกว่าทุกอย่างในโลกแบ่งเป็น ๒ อย่างใหญ่ ๆ ได้แก่รูปธรรมและนามธรรม

รูปธรรม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ นามธรรม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ สิ่งที่เป็นรูปธรรม เราจับต้องได้ ตกเตียงกันอย่างมีเหตุผล ซึ่งตัดสินว่าใครผิดใครถูกได้ แต่เรื่องนามธรรม ไม่มีตัวตน มักตกเตียงกันโดยไม่มีผู้ช่วย เหตุผล ใคร เชื่อก็มีจริงสำหรับคนนั้น ใครไม่เชื่อก็ไม่จริง เพราะตัดสินไม่ได้เหมือนเรื่องแรก คนที่ไม่เชื่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณจะบอกว่า ประโยคอย่างที่สองนั้นไม่ไ้บ่งบอก ชี้ถึงสิ่งในโลกเป็นเพียงประโยคเกี่ยวกับอารมณ์ จึงตัดสินไม่ได้ว่าจริงเท็จ

นักปรัชญาบางคนปฏิเสธว่า สิ่งที่เราเรียกว่าประโยคเกี่ยวกับจิตไม่ได้เป็นประโยคเลย

การพูดว่า "ฉันรู้สึกเมื่อนาย" และ "ฉันรู้สึกไม่เบิกบานเลย" ไม่ได้อธิบายหรือเป็นการรายงานอะไร (มีความหมายมากกว่าคำดูทานเท่านั้น) เป็นเพียงส่วนหนึ่งของพฤติกรรม ซึ่งเป็นอาการแสดงออกหรือผลจากภาวะภายในร่างกายมากกว่า เป็นวิถีทางแสดงการยืนยันอะไรสักอย่างหนึ่ง^๑

๑